Velenjski RUDAR

LETO III. — ŠTEVILKA 6
IZDAJA SINDIKAT RUDNIKA VELENJE
CENA POSAMEZNI ŠTEVILKI 10 DIN

VELENJE, 17. APRILA 1955

UREJA UREDNIŠKI ODBOR. ODGOVORNI UREDNIK KOČAR FRANJO — UREDNIŠTVO: RUDNIK VELENJE. ČEKOVNI RAČ. ŠTEV. 622-T-4 PRI N. B. SOŠTANJ. TISK CELJSKE TISKARNE V CELJU

Velenjski rudarji prisrčno pozdravljamo vse udeležence in goste našega velikega kulturnega festivala

Rudarski „SREČNO" predsedniku Izvršnega sveta LRS, staremu rudarskemu borcu tovarišu Mihi Marinku, ki ga danes pozdravljamo v naši sredini

Velenjski rudarji ob festivalu

Vse velenjske rudarje, predvsem pa člane našega DPD »Svoboda«, je veselo presenetila vest, da je Republiški odbor sindikata rudarskih delavcev Slovenije poveril naši velenjski »Svobodi« in rudniški sindikalni podružnici častno nalogo organizirati kulturni festival rudarskih DPD »Svobod« v našem Velenju.

Srečni in ponosni smo, da nam je bila zaupana ta velika in odgovorna naloga, ki jo smatramo kot priznanje vsemu našemu kolektivu za ogromne napore, katere ob podpori vse naše socialistične skupnosti vlaga v preobrazbo velenjskega rudnika. Uspehi, ki so jih pri gradnji dosegli velenjski rudarji na čelu z neumornim direktorjem Nestlom Žgankom, so res veliki in jih je smatrati za vzgled, kaj lahko dosežejo svobodni proizvajalci v socialistični skupnosti.

V borih štirih letih je ustvarjalna sila naših rudarjev iz zaostalega »kmečkega« premogovnika napravila enega naših najmodernejših rudarskih objektov. Ker potrebe skupnosti zahtevajo od nas mnogo več, se zavedamo, da so doseženi uspehi le kažipot h končnemu cilju, ki ga moramo v interesu nas vseh čimprej doseči.

Organizacija festivala je vsekakor tudi priznanje našim rudarskim kulturnim tradicijam, ki so oživele v velenjski »Svobodi« ter dalje živele v »Zarji« in »Vzajemnosti« in katere sedaj skrbno goji in neguje naše novo DPD »Svoboda«. Ob tej priliki gre vsa zahvala in priznanje živim in mrtvim tovarišem, ki so kljub monarhofašističnemu in klerikalnemu terorju hrabro prižgali in negovali luč delavske kulture v zaostalem in polproletarskem Velenju.

Že samo dejstvo, da nam je poverjena organizacija te mogočne kulturne revije pa je dokaz, da stopa naša rudarska »Svoboda« po pravi poti, kar je predvsem zasluga dosedanjega predsednika tovariša Žganka, novega predsednika tov. Furlana in »starih veteranov« Mavzerja in Vrabiča ter številnih požrtvovalnih sodelavcev.

Posebno slavnosten pečat pa bo naši dosedaj največji rudarski prireditvi podelila navzočnost predsednika Izvršnega sveta ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, tov. Mihe Marinka, starega rudarskega borca iz trboveljskih revirjev, predsednika »Svobod« Slovenije tov. Ivana Regenta poleg mnogih drugih predstavnikov družbenega in političnega življenja iz Slovenije in bratskih republik.

Iskreno želimo, da bi aktivni udeleženci festivala in gostje preživeli ob manifestaciji naše pestre delavske kulture par lepih uric ter da nas bi zapustili z obljubo, da nas bodo še često obiskali.

Iz življenja in dela naših rudarskih „Svobod"

TRBOVLJE „CENTER"

V letih okrog ustanovitve Avstrijske soc. demokratske stranke na Dunaju naši delavci še niso čutili potrebe po združevanju in izživljanju v kulturnih organizacijah. Imeli so sicer svoje delavsko izobraževalno društvo, ki pa je vršilo bolj posle strokovnega in političnega društva, kajti življenjski pogoji trobevljskega proletariala so bili tako trdi in delovni čas tako dolg (12 ur dnevno brez nedelj in praznikov), da so se morali prvi delavski voditelji in agitatorji najprej zagristi v delo za solidno ekonomsko organizacijo. V zasavju se jim je to tudi posrečilo. Že v začetku tega stoletja so imeli v Trbovljah, Zagorju in Hrastniku močna konzumna društva, ki so v marsičem izboljšala življenjske pogoje delavcev, jih vsaj delno osvobodila odvisnosti od družbenih preskrbovalnih magacinov, obenem pa so bili prav dober in praktičen zgled, kaj se da doseči v skupnosti.

V začetku tega stoletja pa so napredni delavci začeli spoznavati, da brez kulture, brez izobrazbe ne bo mogoče politično preobraziti neukega človeka in da je za manifestacijo delavske enotnosti in za politično povezakulturnih stremljenj.
nost in pripadnost treba svobodnih

S takimi in podobnimi mislimi in idejami prežeti, so Trboveljčani v začetku tega stoletja začeli misliti na svojo kulturno organizacijo. Ustanovitev prve delavske kulturne organizacije, to je Delavske godbe je pa še pospešila rudniška uprava, ki je staro rudniško godbo na pihala, katero je ustanovila že Vodenska premogokopna družba okrog leta 1870 razpustila zaradi revolucionarnosti večine njenih članov. Po razpustu godbe so bili nekateri godbeniki odpuščeni in so se morali odseliti iz Trbovelj, drugi, manj odločni se niso upali več nikjer udejstvovati, najbolj žilavi pa so na pobudo Franca Rinalda st. in tajnika soc. dem. stranke Mlakarja ustanovil svojo delavsko godbo. Ustanovni sestanek so imeli v gostilni pri Lesjaku — današnji Božičevi hiši na Rudarski cesti, kjer so imeli do zgraditve »Delavskega doma« v letu 1912 tudi svoj godbeni prostor.

Skoraj istočasno je Pazniško delavsko podporno društvo s pomočjo rudniške uprave osnovalo svojo godbo z namenom, da bi razbilo »Delavsko godbo«. Člani »pazniške« godbe so uživali razne predpravice in ugodnosti. Plačevali so jim zamujeni čas pri godbi, premeščali so jih na boljša mesta, nudili boljša stanovanja itd. Članom »Delavske godbe« se je godilo seveda ravno nasprotno. V tej dobi in pod takšnimi okoliščinami je godba seveda lahko samo životarila. Ker je poleg tega vedno sodelovala z razredno zavednim delavstvom in je bila pri vseh stavkah in ostalih borbah v prvih vrstah, se je preganjanje godbenikov v stari Jugoslaviji še stopnjevalo. Vendar ti ljudje so s svojimi čvrstimi značaji ostali kljub vsemu vedno zmagovalci in njihova odločnost in delavnost je zagotovila obstoj godbi vse do danes.

Godbeniki pa se niso borili samo za obstoj svoje godbe, temveč so bili aktivni tudi v politično vzgojnem delu, kar zlasti dokazuje odhod celotne godbe z instrumenti vred v NOV. Ta godba je postala tedaj godba IV. operativne zone, nekaj članov pa je sodelovalo tudi v partizanskem orkestru v Savinjski dolini. V borbi za osvoboditev je 8 članov godbe dalo tudi svoje življenje.

Po osvoboditvi je »Delavska godba« doživela razmah, kakršnega ni napravila nobena druga, saj ni bilo večje slovesnosti v Sloveniji brez njenega sodelovanja. Na tekmovanju jugoslovanskih amaterskih godb v Beogradu pa je zasedla prvo mesto.

Naj omenim na kraju še, da je imela Delavska godba po vojni 61 samostojnih koncertov, sodelovala je pri 248 proslavah in izvedla 46 gostovanj, med drugim v Dalmacijo, v Beograd, na Rab in v Avstrijo.

Če se spomnimo še naše »Mladinske godbe«, ki je po povprečni starosti sodelujočih mladincev najmlajša v Jugoslaviji, kjer okrog petinštirideset mladincev v svojem prostem času z veseljem vadi in pripravlja koncerte in druge nastope ter sodi med najboljše svoje vrste, potem menda ne bo treba govoriti o požrtvovalnem delu vseh godbenikov, ker vemo, koliko truda in koliko vaj terja vsak uspeh.

Leta 1910 so zadružniki »Delavskega doma« zastavili temelje zanj. Verjetno takrat niso slutili kako velik pomen bo imel ta dom kot širitelj in nositelj delavske razredne kulture. V letu 1912., ko je bil dograjen, je postal osnova za množično kulturno udejstvovanje rodovom.

Istega leta poleti so zasavski delavci napravili skupen izlet v Ljubljano, z godbami na čelu, Ljubljančani so se predstavili Zasavčanom s svojim pevskim zborom »Vzajemnost«. Trboveljčane je tako navdušil, da so takoj začeli tudi sami ustanavljati zbor. Bil je skoro ustanovljen in njegovih 70 članov je uspešno vadilo do začetka prve svetovne vojne.

V začetku leta 1919 so kulturno delo, ki je med vojno prenehalo, spet obnovili. Spremenili pa so ime iz »Vzajemnosti« v »Svobodo«. Novo kulturno društvo je začelo delovati s pevskim in tamburaškim zborom in dramsko skupino. Tamburaški zbor je vodila znana trboveljska revolucionarka Tončka Čeč, dramsko skupino pa tovariš Franc Novak. Kljub agilnosti članov pa se v svojem prvem letu »Svoboda« še ni mogla dodobra razviti, kajti dvorano pri Forteju si je morala deliti še s sokolsko dramsko skupino, tako da so bile često vse vaje do generalke na hodniku pred odrom. Vendar je dramska sekcija »Svobode« od svoje ustanovitve pa do leta 1920, ko je bil v »Delavskem domu« dozidan prizidek z dvorano in odrom, imela 14 gledaliških predstav, katere si je ogledalo nad 3.600 ljudi.

Ko je bil v decembru 1920. leta prizidek dozidan je dobilo kulturno delo nov zagon. Poleg delujočih odsekov je začel z delom tudi telovadni odsek, ki je zajel v pretežni večini mladino in, ki je imel do razpusta leta 1929. doma 3 telovadne nastope in 4 akademije, udeležil pa se je tudi vseh nastopov v sosednjem Zagorju, Hrastniku, Zabukovci, Šoštanju in Studencih pri Mariboru. Iz trboveljske telovadne vrste sta izšla tudi dva mednarodna telovadca — Franc Rinaldo ml. in Franc Pikl, ki sta dostojno zastopala slovenske delavce na delavski olimpiadi v Frankfurtu leta 1925.

Poleg telovadnega odseka je deloval krajšo dobo tudi nogometni odsek, ki pa se je kmalu razvil v SK Amater, čigar naslednik je današnji NK Rudar.

Najbolj aktivni odsek trboveljske »Svobode« je bila brez dvoma dramska skupina, ki je od decembra 1920. leta do razpusta »Svobode« 7. 7. 1935. leta imela 178 dramskih predstav in 48 raznih drugih kulturnih prireditev, katere si je ogledalo nad 105.000 ljudi. Med mnogimi predstavami so bile zastopane tudi težke odrske stvaritve kakor Cankarjevi »Hlapci«, Tolstojevo »Vstajenje«, Kristanova »Zvestoba« in druge.

Leta 1926 je trboveljska »Svoboda« 23. maja razvila svoj prapor. S tem v zvezi so bile tudi razne kulturne prireditve s sodelovanjem »Svobod« iz Hrastnika, Zagorja, Zabukovce, Maribora, Ljubljane, Celja, Štor in Podbrežja pri Mariboru. V povorki, ki se je to jutro vila od postaje do »Delavskega doma« je bilo štirinajst praporov slovenskih »Svobod«, na zborovanju pa je govoril dr. Thuma.

Tudi pozneje, vse do razpusta »Svobod« je bila trboveljska »Svoboda« zelo aktivna. Ustanovili so se še nekateri novi odseki, organizirana so bila razna predavanja na katerih so govorili tov. Tone Seliškar, Angelo Cerkvenik, prof. Teply, Merzel in drugi. Tudi dve dramski šoli je organizirala »Svoboda« za vzgojo svoje dramske skupine.

Z razpustom, po celjskem festivalu v juliju 1935 je začasno prenehalo kulturno delo, katerega so ob pomoči vsega članstva vodili tovariši: Novšak, Korimšek, Pavšek, Klenovšek, Majdič, Kovač in drugi. Ti so ustvarili brez vsake podpore bogato kulturno dediščino, za kar jim bo trboveljsko delavstvo ostalo vedno hvaležno za požrtvovalnost in nesebično delo.

23. maja 1936. je bil v Trbovljah ustanovni občni zbor del. kul. društva »Vzajemnost«, ki je zbral v svojih vrstah člane razpuščene Svobode. Poleg dramskega in pevskega odseka je v »Vzajemnosti« bil ustanovljen tudi mandolinični odsek, katerega je vodil tov. Turk Emil. Kulturno delo se je spet poživilo. Do okupacije v letu 1941 je imela »Vzajemnost« 2 koncerta, 18 dramskih predstav in 24 prosvetnih večerov, katere je obiskalo nad 26.000 ljudi.

Bogate kulturne tradicije trboveljskega delavstva, ki je bilo organizirano v svoji razredni kulturni organizaciji, pa so se po vojni zlile v enoto, ki je našla izraz v skupnem delovanju in poustvarjanju v novem času. Igralci stare »Svobode«, bivšega sokolskega in ostalih gledališč so se družili na starem

odru v Delavskem domu, kjer so trboveljski kulturni delavci — proletarci — pred 35. leti prvič dvignili zaveso, z istim smotrom — posredovati kulturno bogastvo tudi drugim. Tako so bili kaj bogati sadovi skupnega dela, saj nam bodo ostale nepozabne stvaritve kakor »Kralj na Betajnovi«, »Globoko so korenine«, »Celjski grofje«, »Inspektor na obisku«, »Krog s kredo«, »Ko bi padli oživeli«, »Mladost pred sodiščem« in druge, ki po podajanju kot celota, kakor tudi v interpretaciji posameznih vlog že visoko presegajo delo in zmožnosti amaterskega gledališča.

Vse sekcije povojnega SKUDA, ki je združeval člane predvojne »Svobode«, so po ustanovitvi zveze »Svobod« soglasno pristopile k novoustanovljenemu »DPD Svoboda center«. Danes združuje ta svojih 597 članov v dramski skupini, skupini veselega gledališča, Delavski in mladinski godbi, mešanem pevskem zboru »Slavček«, moškem zboru »Zarja« in folklorni oziroma baletni skupini v močno zgradbo, v kateri še vedno sodelujejo nekateri pionirji delavskega kulturnega dela, mnogi, ki so bili aktivni že med obema vojnama in najmlajši, ki so se izoblikovali med NOV in po vojni.

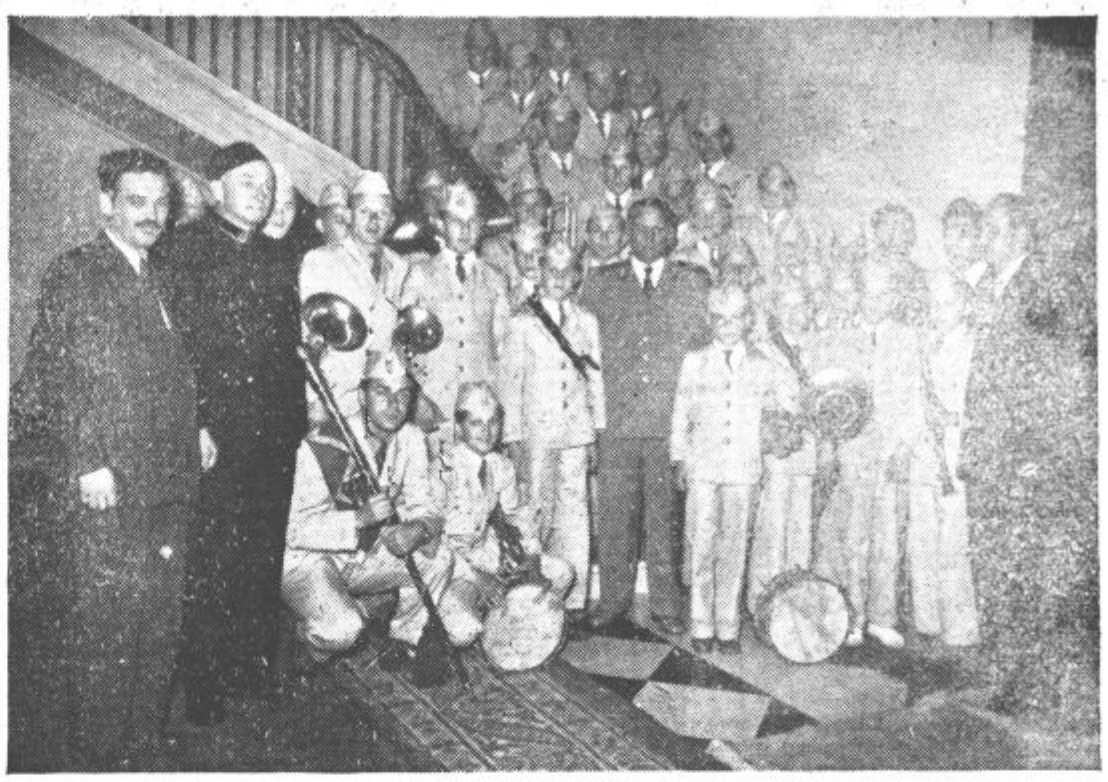

Mladinska godba Svobode Trbovlje-Center pri predsedniku republike tov. Titu

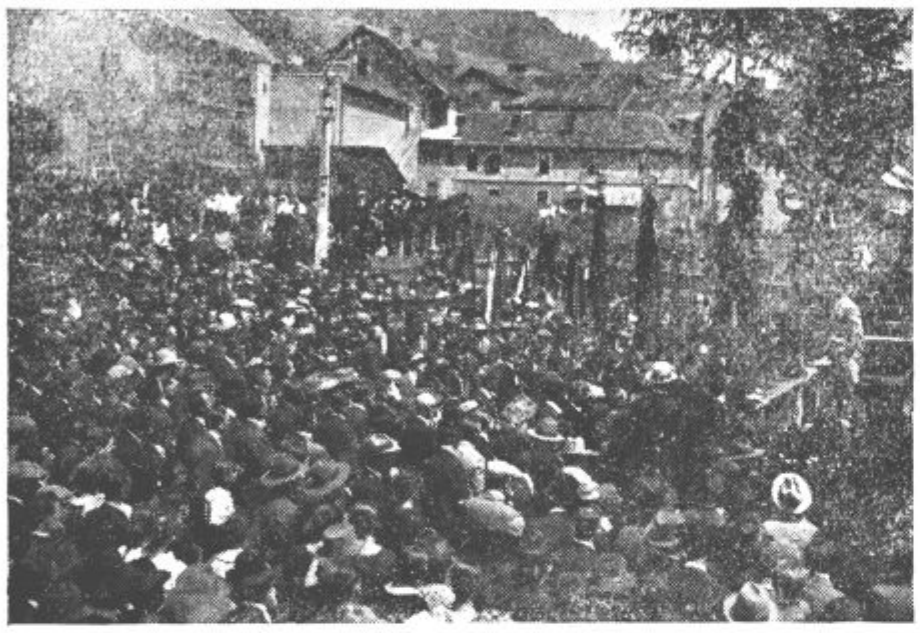

Razvitje prapora Svobode Trbovlje na dvorišču »Delavskega doma«, 23. maja 1926. Na predvečer je bil veliki delavski pevski koncert, na katerem so nastopili pevci iz Trbovelj, Hrastnika, Zagorja, Zabukovce, Maribora, Ljubljane, Celja, Štor, Pobrežja in drugi

Ker sem zgoraj opisal že godbo in dramsko sekcijo, naj vam prav na kratko opišem še pevski sekciji.

Sekcija mešani pevski zbor »Slavček« je bila ustanovljena na pobudo bivših članov mladinskega zbora »Trboveljski slavček« 1949 leta. Že v začetku je imel zbor okrog 60 članov, danes pa jih šteje 84, redno pa jih nastopa okrog 70. Ostali so ali na odsluženju vojaškega roka ali kako drugače službeno odsotni. Dosedaj je zbor naštudiral 135 pesmi in izvedel 8 celovečernih koncertov s celim sporedom, 23 gostovanj, med temi eno v inozemstvu, vseh nastopov pa ima že nad 80. Zbor »Slavček« je bil eden prvih močnejših amaterskih mešanih zborov na podeželju, ki je našo narodno in umetno pesem posredoval slovenskim delavcem na dostojni umetniški višini. Na pobudo zbora in njegovega pevovodje Škrinjarja je bilo skomponiranih tudi več rudarskih pesmi za mešane zbore, za katere je bilo dosedaj vedno čutiti pomanjkanje. V zvezi s tem je zbor tudi našludiral — verjetno prvi v Sloveniji — slilni koncert »Rudarska pesem« v kateri je z zborom in solisti recitatorji pokazal prerez slovenskih rudarskih pesmi in z njimi pri vsakem predvajanju žel tudi obilo pohvale.

Sekcija moški pevski zbor »Zarja« je bil ustanovljen leta 1931. Ob ustanovitvi je imel 23 rednih članov. V prvi odbor so bili izvoljeni Šmid Franc, Soba Vencl, Zelenšek Jože, Strašek Andrej, Suhodolčan Jože in Viktor, Hočevar Anton, Hudarin Adolf, Zupanc Stanko, Žnidaršič Vilko, Medved Jože in Kos Mirko. Pevovodja pa je bil Jože Rotar. V letu 1934—35 je zbor dosegel število 45 rednih članov. To število članov ima tudi še danes. Med okupacijo, septembra meseca v letu 1944, je zbor z vsemi člani odšel v partizane, kjer je bil vključen v kulturno ekipo IV. operativne zone, kjer je prepeval pod vodstvom profesorja Radovana Gobca. Sedem njegovih članov je našlo v borbah svojo smrt, ostali pa so se po vojni spet zbrali in takoj nadaljevali svoje kulturno delo doma. Ob ustanovitvi zveze Svobod je zbor kot celota pristopil k »Svobodi center« kjer še danes prepeva kot samostojna sekcija. Nastopa na raznih prireditvah doma in drugod (lansko leto je na štirinajstdnevni turneji obiskal spet kraje, koder je prepeval med vojno) poleg tega pa daje vsako leto svoj redni koncert. Po vojni je naštudiral že okoli 130 pesmi, za kar gre posebna hvala pevovodji, korepetitorju kakor tudi vsem članom, ki kljub napornemu delu v rudniku prav marljivo in vztrajno posečajo pevske vaje.

To bi bil prav na kratko pregled dela trboveljske predvojne »Svobode« in povojnega dela delavskih kulturnih organizacij, ki so se ob ustanovitvi spet zbrale v »Svobodi center«. Marsikaj je zaradi pomanjkanja časa in prostora v tem sestavku moralo izostati, prepričan pa sem, da je tudi iz tega razvidno, da trboveljska proletarska kultura ni samo prazna beseda temveč živ organizem, ki v svojem okolišu kulturno vzgaja in oblikuje novega človeka,

Rudarski festival (I. veliki delavski prosvetni večer) na dvorišču »Delavskega doma« v Trbovljah 10. junija 1934. Nastopili so pevski odseki Svobod iz Hrastnika, Zagorja in Trbovelj ter pevsko društvo »Zarja« iz Trbovelj. Nastopile so tudi godbe iz Trbovelj, Hrastnika in Zagorja. Enaka prireditev je bila tudi v Zagorju 24. junija 1934 in v Hrastniku 1. julija 1934

SENOVO
med obema vojnama . .

L. 1925 smo senovski rudarji ustanovili Delavsko kulturno društvo Svoboda, katere načelo je bilo: vzgajati delavstvo in delavsko mladino k kulturnoprosvetnem pogledu in čvrstiti v njih duh delavske samozavesti.

Svoboda Senovo je imela naslednje društvene odseke: Dramski odsek, knjižnico, tamburaški odsek in pozneje godbo na pihala.

Društvo je prirejalo predavanja in izlete o naravo. Zaradi ovir takratnega vladnega režima so se praznovanja 1. maja vršila v prosti naravi.

Društvo je štelo okrog 60 članov, ki so imeli svoje prostore v zgradbi Delavskega doma. Delo je bilo zaradi strankarskih borb zelo otežkočeno. Dramske prireditve so se mogle vršiti šele potem, ko je bilo na Senovem dograjeno novo šolsko poslopje z dvorano in odrom.

Ko je takratna državna oblast razpustila »Svobodo«, je delo na zunaj sicer počivalo, prirejali smo pa tajne sestanke članstva izven kraja v naravi. Nato je bilo ustanovljeno Del. kulturno društvo Vzajemnost. Delovalo je po istem programu in v okviru istih sekcij kot prej Svoboda. Društvo je na šolskem odru v Senovem priredilo več dramskih del. Vse vaje za igrske nastope so bile v glasbeni sobi v Delavskem domu. Pri kulturnoprosvetnih prireditvah je sprva nastopal izključno delavski kader, l. 1939. pa se je v društvo vključilo tudi nekaj uslužbencev, zaposlenih pri rudniku.

Delavska knjižnica je bila nastanjena v godbeni sobi v Delavskem domu. Izposojala je enkrat tedensko knjige, ki so jih pridno prebirali člani, pa tudi drugi. Delavski dom, ki je bil last Delavskega doma v Trbovljah je bil l. 1939 prodan, društvo ga je nato od kupca vzelo v najem. L. 1940 je Delavski dom kupil rudnik Senovo. S tem je bilo društveno delo zelo otežkočeno. Knjižnica se je tedaj morala preseliti v trgovski lokal. Do jeseni leta 1941 je knjižnica še delovala ilegalno. Knjige sta pred okupatorjem očuvala člana društva tovariš Brence Rudolf in Hrušovar Anton, oba upokojena rudarja v Senovem. Tamburaške instrumente pa je očuval predsednik Vzajemnosti, pokojni rudar Rači Ivan.

...in po osvoboditvi

Kulturnoprosvetni temelji nove Jugoslavije so bili postavljeni že med narodnoosvobodilno borbo, saj vemo, da so kulturne skupine naših brigad, ki so delovale na osvobojenem ozemlju, že nakazale idejno smer prosvetnega dela. Na tej osnovi se je po osvoboditvi v okviru temeljnih točk OF izgrajeval nov kulturni spored. Tedanja naša prosvetna oblast — »Prosvetni oddelek okrožnega odbora OF v Celju« — je v juliju 1945. izdala navodila o delokrogu in nalogah prosvetnih ustanov za delo, ki naj bi ga te usmerjale v tek nove družbene stvarnosti.

Po teh navodilih se je julija 1945. ustanovil na Senovem pripravljalni odbor Ljudske prosvete, ki je izvedel organizacijo dramskega in pevskega odseka ter ustanovil Ljudsko knjižnico Dne 5. avgusta 1945. je bil ustanovni občni zbor LP, nakar se je začelo s smotrnim in intenzivnim delom v društvu.

Novoizvoljeni odbor LP, ki mu je predsedoval tov. Avsenak Lojze, si je postavil za prvo nalogo zainteresirati vse sposobne moči, ki čutijo veselje do pe'ja in nastopanja na odru. Odziv na to pobudo odbora je bil povsem zadovoljiv, rekli bi, skoraj zavidljiv za Senovo, kajti priglasilo se je nad 80 članov k dramskemu in pevskemu odseku. Vodstvo prvega je prevzel tov. Horjak Ante, pevskega pa tov. Škoberne Milko. Že v prvem tednu je tudi stekla akcija za zbiranje knjig, ki so jih številni Senovčani darovali za ustanovitev Ljudske knjižnice, pri tem pa je treba posebej omeniti bogato darilo knjig bivšega naprednega društva »Vzajemnost«, ki je delovalo na Senovem že v stari Jugoslaviji. Tem sekcijam se je že na prvi odborovi seji pridružil še fiskulturni odsek, ki je začel takoj z delovanjem. Ko pa se mu je odkrila perspektiva večjega razmaha pod samostojnim vodstvom, se je v maju 1946 odcepil od LP in ustanovil samostojno društvo »Rdeča zvezda«. Nato se je pokazala potreba še po ustanovitvi Ljudske univerze.

LP je dobila prostore v šolskem poslopju, kjer s šolo še danes uporablja dvorano z odrom. V tistem času je bil žalosten pogled na dvorano in po okupatorju opustošeni oder, saj ni bilo ne zaves, ne kulis, nobenega inventarja, skratka ničesar, kar bi mogli vzeti v roke. To žalostno stanje prosvetnih prostorov ni senovškim kulturnim delavcem vzelo poguma, temveč nasprotno, lotili so se ga z odločno voljo in čudovitim elanom. Začeli so kar s pripravami za prvo prireditev. Igralci so pod vodstvom tov. Horjaka začeli študirati dve enodejanki: »Tri zaostale ure« in »Ljubosumnost«, pevci pa so pod taktirko tov. Škoberneta začeli z vajo partizanskih in slovenskih narodnih pesmi. Kdo se še ne spominja 6. oktobra 1945.? To je bil praznik za Senovčane, ko se jim je LP prvič predstavila s prireditvijo na odru ob kulisah iz papirja. Moški zbor je zapel Premrlovo »Zdravico«, mešani zbor pa dve partizanski in tri slovenske narodne pesmi. Nato so nastopili igralci z zgoraj navedenima enodejankama ter končno še telovadci mladinci pod vodstvom tov. Roberta Ivanca z dvema skupinskima vajama. Dvorana je bila zasedena do zadnjega kotička, Senovčani so bili presrečni in nad vse zadovoljni z izvedbo programa, ki so nastopajoče nagradili s krepkim aplavzom. Še v istem letu je gledališka skupina dala na oder »Scapinove zvijače«.

Da prireditve zaradi scenarijskih težav ne bi prestale, sta se pevski in dramski odsek tesno povezala med seboj glede skupnih sporedov in prirejala takozvane »Gledališke večere«, z delno zabavno, delno resno vzgojno vsebino, s katerimi sta gostovala po večjih krajih krškega okraja, kjer še tedaj ni bilo tako razgibanega prosvetnega delovanja. Nadaljnje sporede prireditev in proslav, ki jih je prirejala LP, je lepo izpolnjeval novoustanovljeni orkester v letu 1946., ki ga je vodil tov. Škoberne Milko.

LP na Senovem je že v začetku svojega obstoja izbrala ono organizacijsko obliko, s katero je množično zajela vse, ki so čutili veselje do prosvetnega dela. S temi je postala množična organizacija, kar je bil njen prvi uspeh, drugi uspeh pa je bil njen kulturnoprosvetni spored, ki ga je v polni meri vršila v svojih odsekih; posebni uspeh pa je dosegla s pevskim zborom in dramsko sekcijo.

Prvo leto je bilo eno izmed glavnih vprašanj LP naprava kulis, ki jih je izdelal marljivi prosvetni delavec tovariš Horjak Ante. Prav tako je bilo njegovo delo načrt za povečanje odra v letu 1947., ki je bilo opravljeno na prostovoljni bazi. V tej zvezi je LP nabavila inventar, bodisi na odrski opremi, kot opremi za nastale nove odseke. Za povečanje odra in nabavo rekvizitov sta nudila društvu izdatno pomoč rudniška uprava in delavski sindikat. Ta materialna osnova je bila važen pogoj za delovanje društva.

Velik dogodek za Senovo je bil prvi koncert pevskega zbora dne 6. VII. 1946., ki je nastopil z izbranim sporedom partizanskih, slov. narodnih in umetnih pesmi. Zbor je pri tem pokazal, da je dosegel že priznanja vredno kvalitetno višino, tako glede glasovne ubranosti, kot preciznega izvajanja skladb. Pevski in dramski odsek sta sedaj bila že zrela, da pomerita svoje sile na okrajnem tekmovanju, kjer je pevski zbor izmed 7 zborov v okraju dosegel prvo, dramski pa z zelo zahtevno spevoigro »Na trški gori« drugo mesto. Število dramskih prireditev je na

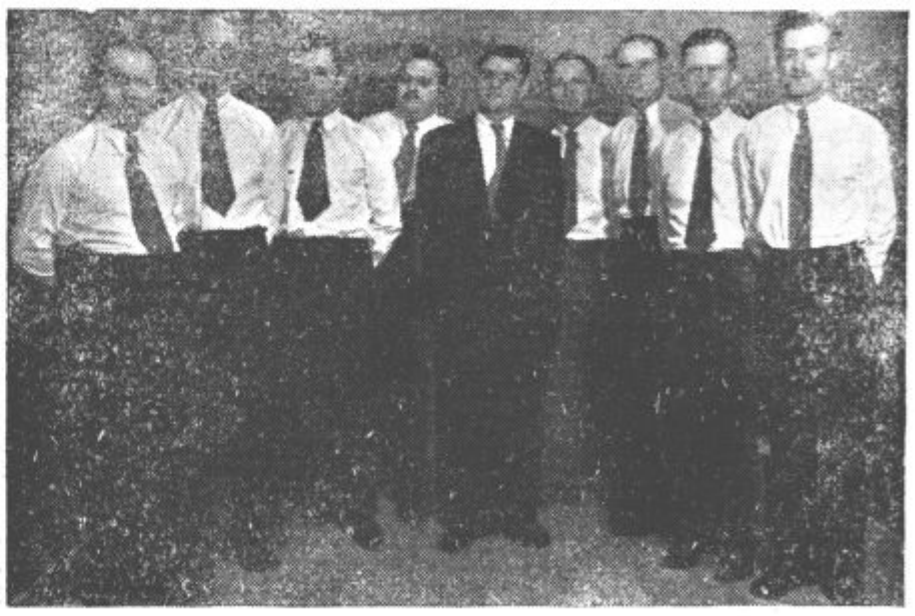

Pevski oktet DPD Svobode Senovo pod vodstvom dirigenta Zupančiča.

TRBOVLJE II

DPD Svoboda Trbovlje II. je bila ustanovljena v letu 1952.

Društvu, oziroma iniciativnemu odboru je bil dan v upravljanje Dom Svobode, kjer je bil ustanovni kongres Svobod.

Čeprav je bilo s prevzemom Doma rešeno vprašanje prostorov za predvidene sekcije, se je takoj v začetku pojavilo vprašanje finansiranja kulturnoprosvetne dejavnosti.

Prva sekcija novo nastale Svobode je bila dramska, ki je že v letu 1952 dala na oder dvoje del. V januarju 1953 je bila formirana tamburaška sekcija, ki sta jo sestavljala članski in mladinski zbor. Kmalu za tamburaško sekcijo je bila ustanovljena pevska sekcija.

Dom Svobode je postal shajališče ljudi, ki so se želeli v svojem prostem času sprostiti in izobraževati.

Sekcije so nenehno napredovale tako, da so v letu 1953 že gostovale izven Trbovelj, na domačem odru pa izvajale samostojne koncerte in proslave, ki jih pred ustanovitvijo društva v tem delu Trbovelj sploh ni bilo.

Kot dan pregleda dela društvene dejavnosti si je Svoboda Trbovlje II. osvojila 29. november, ki je bil dosedaj še vedno dostojno proslavljen. Na dan republike l. 1952 je bila po osvoboditvi prva kino predstava v zgornjih Trbovljah. V letu 1953 je bil na dan republike prvi koncert pevskega zbora, dočim je tamburaška sekcija izvedla svoj koncert že na dan vstaje 22. julija na turneji po Zgornji Savinjski dolini.

V letu 1954 se je društvena dejavnost še bolj razmahnila in nam je s sekcijami uspelo pripraviti trodnevni spored v čast Dneva republike. Na sam Dan republike je bila svečana akademija, na kateri je bila razvita društvena zastava. Na isti dan je bila formalno ustanovljena godba na pihala, ki je praktično že prej obstojala.

Naša Svoboda šteje 254 članov, od tega je aktivnih 180.

Društvo vodi od vsega začetka član predvojnih naprednih prosvetnih društev tov. Kovač Pavle, ki je tudi član GOZDPD Svoboda.

Največ zaslug pri organizaciji sekcij pa ima prav gotovo predsednik društva Maks Černe. V glavnem sestavljajo društvo delavci, nameščenci in mladina.

Za proslavitev desete obletnice osvoboditve ima društvo pripravljen bogat spored, da čim dostojneje proslavi omenjeno obletnico.

Med letom 1955 namerava društvo odpreti knjižnico in čitalnico ter pričeti s pripravljalnimi deli za postavitev letnega gledališča.

Prizor iz Držičeve komedije »Dundo Maroje« v uprizoritvi DPD Svobode Senovo. S tem delom tekmuje senovška Svoboda tudi v okviru festivala

VELENJE

v predaprilski Jugoslaviji

V Šaleški dolini je bilo ustanovljeno Delavsko kulturnoprosvetno društvo »Svoboda« v Šoštanju v začetku leta 1921. V to »Svobodo« so se vključevali tudi mladinci iz področja Velenja, predvsem iz Pesja. Ti mladinci so dali pobudo za ustanovitev »Svobode« Velenje, ki je od leta 1924 pa do razpusta imela svoj sedež v Pesjem.

Pri ustanovitvi »Svobode« so priskočili na pomoč in se vključevali v njo vsi dobromisleči marksisti takratnih socialdemokratskih skupin. Takoj od začetka je nastopilo vprašanje, kje dobiti prostore, kamor bi se lahko spravljalo inventar, ki ga je društvo pričelo nabavljati s pomočjo nabiralnih akcij in članskih samoprispevkov. V Velenju, Rudarskem domu in na rudniku niso marali »rdečkarjev«, tu sta imela glavno besedo »Sokol« in »Orel«, dočim za »Svobodo« ni bilo prostora. Končno je dobila »Svoboda« prostor v mali sobici 3 krat 3 m² na gospodarskem poslopju gostilne Pleteršek v Pesjem.

V tem malem prostoru so bili društveni sestanki, tamburaške vaje, poslovanje knjižnice, vaje za igre in tudi tajna predavanja o marksizmu-leninizmu. Kot že rečeno, so se v društvo vključile tri skupine in sicer Bernatovci, Korunovci in komunisti. Vsi so imeli dobro voljo vzgajati delavsko mladino v marksističnem duhu, vendar so njihove razprtije več ali manj negativno vplivale na delo v »Svobodi«. Da je društvo doseglo za takratne razmere res lepe uspehe, je bilo v večji meri zasluga tistih mladincev, ki so se vzgajali pred ustanovitvijo »Svobode« Velenje v šoštanjski »Svobodi«.

Ustanovil se je tamburaški zbor pod vodstvom pok. Čepelnik Jakoba, ki je zaslovel s svojimi kvalitetnimi izvajanji ne samo v Šaleški dolini temveč tudi v Mislinjski, Spodnje- in Gornje savinjski dolini, kder so bili njegovi nastopi vedno s hvaležnostjo sprejeti.

Prav tako je uspešno nastopala igralska skupina po vseh prej naštetih krajih. »Svoboda« je imela tudi svojo knjižnico, v kateri je bila poleg poljudnoznanstvenih in pripovednih knjig tudi vsa takrat dosegljiva marksistična literatura. Te knjižnice so se v veliki meri posluževali delavci in mladina Pesja in Velenja. Nekaj časa je delovala tudi »Delavska telovadna enota«, ki pa se je morala omejevati le na proste vaje, ker ji ni bilo dosegljivo drago telovadno orodje.

»Svoboda« Velenje je prirejala v bližnji in daljni okolici kulturnoprosvetne nastope in izlete ter tako kulturno in politično povezovala delovne ljudi teh krajev. Zelo uspela prireditev je bil telovadni nastop v Pesjem, kjer so sodelovali telovadci »Svobode« iz Velenja in Šoštanja ter tamburaški in pevski zbor obeh »Svobod«. Te prireditve se je udeležila pretežna večina prebivalstva Šaleške doline. Pod okriljem »Svobode« so bile tudi vse prvomajske proslave, v kolikor so bile dopuščene v takratnih buržuaznih režimih.

Ob sobotnih večerih in nedeljskih dopoldnevih so bili redno poučni tajni sestanki, kjer se je razpravljalo o marksizmu-leninizmu. Na te sestanke je hodil večkrat predavat tovariš Lampret Jože, Lovro Kuhar-Prežihov Voranc, Štukovnik, Kermavner ter drugi.

Močan udarec je doživela »Svoboda« s šestojanuarsko diktaturo, ko je bila l. 1930 večina komunistov aretiranih. Zadržanje nekaterih v zaporu pa je bilo krivo, da je bila »Svoboda« Velenje razpuščena, inventar pa sekvestriran in v kratkem času porazgubljen. Prav tako so se tudi mladi Svobodaši porazgubili v raznih drugih društvih, ki pa so bila več ali manj nasprotna borbi za delavske pravice.

Leta 1936 je bilo ustanovljeno delavsko pevsko društvo »Zarja«, kateremu pa je bila zabranjena vsaka druga panoga kulturnoprosvetnega dela. Zato je bila kmalu zatem ustanovljena tudi »Vzajemnost«, ki je včlanila vse prejšnje mlade Svobodaše, predvsem pa vedno številnejšo komunistično mladino. Velike zasluge v vodstvu tega društva, ki je v bistvu prevzelo nadaljevanje sporeda prejšnje »Svobode« je imel predvsem Janko Ulrih, duša »Vzajemnosti«. Imenovani je ustanovil tudi pevski kvartet »Sraka« v katerem so sodelovali poleg njega še Sevčnikar Martin, Martinšek Edo in Letonja Jože. Ulrih Janko je utonil v ribniku pri rudniku, ostali trije pa so dali življenja v NOB.

»Sraka« je nastopala z borbenimi in narodnimi pesmimi in tako povezovala delovne ljudi predvsem po okoliških krajih Šaleške doline. Po smrti Janka Ulriha je leta 1940 vodil »Vzajemnost« in pevski zbor njegov brat Ulrih Tone-Kristl vse do prihoda okupatorja l. 1941.

»Svoboda«, pozneje »Zarja« in »Vzajemnost«, so vzgojile celo vrsto mladih borcev, ki so se pod vodstvom KPJ uprli in zavestno borili proti okupatorju. Večina njih je tudi darovala življenja za osvoboditev svoje domovine.

»Delavska telovadna enota« Svobode Velenje in Šoštanja 1923

izdelani doma. Za tem je dramska družina naštudirala zgodovinsko socialno vzgojno Župančičevo dramo, ki je bila za igralske kadre trd oreh, toda izpolnil je v polni meri svojo nalogo in nudil senovškemu, že prej zahtevnemu občinstvu vsebinsko kvalitetno in tehnično dobro izvedeno delo — »Veronika Deseniška«.

Pevski zbor je pod vodstvom tovariša Janeza Župančiča izbral prav posrečeno obliko dela v obliki gostovanj, ki jih je prirejal z lepim uspehom v večjih in manjših krajih Krškega in Celjskega okraja.

V poletnih mesecih 1950 se je delo SKUD osredotočilo na gradnjo garderobe, ki je bila pred zimo že pod streho. Omeniti je treba, da sta pri tem vložila največ truda tovariša Horjak in Župančič.

Medtem pa so se pričele priprave za proslavo 5-letnice obstoja društva. Na prireditvi so bili zastopani vsi odseki društva: dramski z igro »Pri veseli krčmarici«, pevska in godbena sekcija pa sta sodelovali pri svečani akademiji. Razvoj in delo društva je pokazala razstava, ki je v slikah, diagramih, letakih in kostumih razodela razvoj in delo društva.

V letu 1952 je nastala težnja po reorganizaciji SKUD in potreba po ustanovitvi društev, ki bodo dala več pobude in možnosti izobraževanja delavskega razreda. Z reorganizacijo SKUD in istočasnim ustanavljanjem »Svobod«, ki so prevzele tradicijo društev Svobod izpred vojne dobe, se je začelo najprej v industrijskih centrih. Temu klicu po prebujanju Svobod, je sledil tudi »SKUD Bohor«, ki je dne 10. avgusta 1952. izvedel likvidacijo SKUD in istočasno ustanovil »Delavsko prosvetno društvo Svoboda Senovo« pod predsedstvom tov. Brence Rudolfa, bivšega prosvetnega delavca v predvojnem naprednem društvu »Vzajemnost«. Delavsko prosv. društvo »Svoboda« je prevzelo vso imovino SKUD in je delovalo že kot prej dramski, pevski in godbeni sekciji, v okviru Ljudske univerze, knjižnice in glasbene šole pod vodstvom tov. Vrhovnik Milene in tov. Umek Maksa. Eden najpomembnejših dogodkov v letu 1953 je bila proslava 25-letnice godbe na pihala. 25-letni jubilej godbe je pokazal dostojno glasbeno višino našega človeka, ki marljivo in uspešno nastopa pod strokovnim vodstvom kapelnika Umek Maksa pri raznih proslavah in svečanostih doma in po drugih krajih krškega okraja.

V okviru Svobode si je lep ugled ustvaril moški pevski oktet, ker je naštudiral že preko 50 slovenskih narodnih in umetnih pesmi in ima že vrsto nastopov in gostovanj za seboj. Svoje sposobnosti je oktet pokazal s svojim koncertom na Bledu v poletni sezoni l. 1945.

Na moderno urejenem odru, opremljenim z zavesami in osvetljavo z reflektorji je dramska sekcija Svobode dostojno proslavila 10-letnico ustanovitve FLRJ z uprizoritvijo Tavčar-Šeslove drame »Cvetje v jeseni«.

Na svojem zadnjem občnem zboru v decembru 1954. si je DPD Svoboda zadala naloge, da bo v bodoče bolj kot kdaj prej posvečala več pozornosti splošnemu izobraževanju ljudi v okviru knjižnice in Ljudske univerze. Neprecenljive so vzgojne in izobraževalne vrednosti, ki jih je društvo tekom svojega delovanja nudilo senovškemu prebivalstvu, če pomislimo, da je dramska družina tekom svoje dobe naštudirala 33 gledaliških del in dala 103 nastope, pevski odsek 111 nastopov, godbeni pa preko 200, in če je Ljudska univerza imela 37 predavanj ter da so obiskovalci Ljudske knjižnice prebrali preko 12.000 knjig. To so liste pozitivne vrednote, ki v majhnih dozah pronicajo v miselnost ljudi in jo spreminjajo. Če samo pogledamo obiskovalce društvenih prireditev, kako jih čustveno prevzamejo naše borbene in narodne pesmi, kako uživajo ob bogati vsebini in dobro izvedeni igri, kako zadovoljni zapuščajo dvorano ob pestro izvedenem programu akademije in s kakšnim zanimanjem segajo po dobri knjigi. Ob tej ugotovitvi lahko trdimo, da je prosvetno delo, ki tiho zori, delo senovske »Svobode«.

Svoboda Velenje leta 1925

V tretjem letu dela po osvoboditvi

Z vstopom v ero kulturnoprosvetnih društev, postavljenih na teritorialno bazo, kar so vsekakor »Svobode«, se je v Velenju prosvetno delo zelo dvignilo. Predvojni »Svobodaši« so leta 1952 prevzeli osnovanje delavskega društva v svojo iniciativo. Tako se je to leto organizirala ena izmed prvih povojnih »Svobod« prav v Velenju.

Prvi predsednik po osvoboditvi, ki se mu ima velenjska Svoboda zahvaliti za večino svojih pridobitev, tov. Žgank Nestl

Vsi aktivni člani bivšega SKUD »Ivan Cankar« so se vključili v novo društvo. Sekcije so se poživile z vstopom novih članov in delo se je razmahnilo.

Že v prvem letu obstoja je bilo zabeležiti živo gibanje v sekcijah.

Za izobraževanje je skrbela Ljudska univerza, ki je v letu 1952/53 nudila svojim poslušalcem 12 kvalitetnih predavanj in 3 filmske predstave. Povprečni obisk na eno predavanje je znašal 135. V treh jezikovnih tečajih je bilo 59 poslušalcev.

Knjižnica je takoj nabavila nekaj novih knjig, ostalo je podedovala od SKUD in rud. sindikata. Skupno je tedaj imela 1.100 knjig.

Lutkovni oder je to leto še dobro deloval, nakar je njegovo delo zamrlo.

Popolnoma nekaj novega v prosvetnem delu v Velenju je bila ustanovitev glasbene šole. Prvo leto se je vpisalo 70 gojencev, kateri so že dali 3 javne produkcije.

Dramski odsek je v omenjenem letu uprizoril dramo »Operacija«, komedijo »Dobri vojak Švejk«, pravljično igro »Sneguljčica«, in ponovil tudi dramo »Plavž«. Bilo je tudi 9 gostovanj tujih igralskih družin, ki so prav lepo uspele.

Mešani pevski zbor je priredil samostojen koncert v Velenju in gostoval v okolici.

Rudarska godba se je borila s težavami, kakor glede zastarelih glasbil, tako tudi vsled kadra. Nastopala je na koncertu »Svobode«, poleg tega na zletu »Svobod« v Hrastniku, Trbovljah, Celju, pri otvorilvi »Jezera«, koroškem festivalu in raznih proslavah in manifestacijah.

Orkester je imel 15 nastopov s 14 člani. Rudnik mu je omogočil z nabavo instrumentov delovanje in tudi uspeh.

Če primerjamo delovanje vseh sekcij v letu 1953/54 nasproti prvemu letu delovanja, vidimo ogromen napredek. Le pri Ljudski univerzi vidimo malenkostno upadanje slušateljev. Število predavanj je bilo 15 skozi vse leto. Predavanja so bila na kvalitetni višini.

Dramska sekcija je okrepila vrste z novimi igralci. Ponovila je operetto »Planinska roža«. Uprizorjena je bila drama »Stilmondski župan«, »Ana Christie« in pravljična igra »Alenčica — Desetnica« ter komedija v izvedbi Saleka »Kdo je požigalec«. Spevoigro »Polka je ukazana« v enem dejanju, so izvedli mladinci in z njo nastopili na festivalu v Kopru. Skozi celo leto je bilo samo eno gostovanje.

Knjižnica se je okrepila tako v številu čitalcev (125) kot v številu knjig (2.384). Občutno je porastlo število čitalcev iz vrst delavcev.

Kino—sekcija ni v toliko služila kulturnemu dvigu, kolikor je služila kot eden izmed močnih virov finančnih sredstev.

Rudarska godba je nastopila 19 krat.

Orkester je priredil 3 koncerte v komorni zasedbi in zelo dvignil zanimanje za glasbo. Sodeloval je tudi pri izvedbi operete.

Mešani pevski zbor je še nadaljeval s svojim delom. Moški pevski zbor je pa pričel razpadati. Ostalo je le nekaj pevcev, ki pa so se borili s težavami (pomanjkanje discipline itd.).

Glasbena šola je imela tokrat 41 učencev. Dala je dva samostojna koncerta.

V tem letu je čutiti neko ustalitev v delu naših sekcij.

Knjižnica se je še nadalje jačala. Nabavljenih je bilo novih knjig za preko 100.000 dinarjev.

Slušateljev Ljudske univerze je pri vsakem predavanju vse več. Na mesec sta po dve predavanji.

Kino se bori za to, da ostane še nadalje sekcija »Svobode« in ne samostojno podjetje.

Amaterski oder je letos dal že 5 premier, in to:

dramo: »Ugasle oči«,
komedijo: »Vzorni soprog«,
pravljico: »Trnjulčica«,
dramo: »Krog s kredo«,
komedijo: »Maliček se ženi«.

Novi predsednik velenjske Svobode, vodja in režiser dramske sekcije, tov. Zdenko Furlan

S temi igrami so se igralci predstavili 25 krat pred publiko. Od tega je bilo 8 gostovanj v sosednjih krajih. Vse predstave si je ogledalo okoli 7.000 gledalcev. To je doslej največji uspeh.

Glasbena sekcija šteje 52 gojencev. Uspešno pripravlja svoj orkester za tekmovanje v Velenju. Prav tako rudarska godba, ki je zadnje čase učvrstila disciplino in pristopila k rednim vajam.

V vrste »Svobode« je bilo pritegnjene mnogo mladine. Tudi v bodoče se pripravlja posebno pojačano delo z mladino kot na polju splošne izobrazbe, tako tudi na polju prosvete sploh.

O nujnosti izobraževanja

Danes postajajo naši delovni ljudje zares pravi nosilci in izvrševalci odgovornih družbenih funkcij na vseh področjih našega življenja. Da bodo tem nalogam čim bolj dorasli, morajo do potankosti poznati vsebino našega družbenega razvoja!

Ne moremo pa trditi, da že vsi naši državljani razumejo in v celoti osvajajo nove oblike in vsebino družbenega razvoja pri nas. Ne bomo rekli, da zaradi tega, ker se nočejo poglabljati v to stvar, ampak večinoma zaradi pomanjkanja splošne izobrazbe. Ti ljudje so premalo razgledani, tem je treba več ideološko politične vzgoje, potem bodo gledali vse stvari drugače, njihov pogled na svet in na družbo ne bo statičen — od danes do jutri, ampak strogo dinamičen. Njihov pogled na svet in na družbo ne bo mističen, ampak materialističen, strogo realen. Znali bodo vsako stvar pravilno presoditi, vsak problem pravilno obravnavati in rešiti v splošno korist sebi in celotni socialistični družbi.

Predpogoj za vse to pa je torej določeni nivo znanja, splošne razgledanosti. Že star pregovor pravi: »Kolikor znaš, toliko veljaš!« Sigurno velja ta izrek po vsej svoji vsebini tembolj danes v socialistični družbi.

Koliko osebnih žrtev so včasih preprosti ljudje vložili samo za to, da bi se dokopali do gotovega znanja, da bi se s tem dvignili in postali voditelji tlačenih in zatiranih, da bi se borili za svobodo in splošne človečanske pravice izkoriščanih ljudi. Ti niso štedili niti s prostim časom, niti s počitkom, samo da so se lahko samoizobraževali, ker jim je bil dostop v buržuazne šole iz materialnih razlogov ali pa zaradi naprednega mišljenja onemogočen.

Kljub temu, da danes naša ljudska oblast, vse množične organizacije, posebej pa še DPD »Svobode« skrbijo in dajejo vse možnosti samoizobraževanja direktno zastonj, so še ljudje, in to prav tisti, ki bi bili vsega tega najbolj potrebni, pa se teh ugodnosti nočejo posluževati.

Kako vam je mogoče prijetno pri srcu, če se pogovarjate s človekom, ki se lepo vede, ima uglajen nastop, ni robusten, se ponaša z elementi srčne kulture. Mogoče ga celo občudujete, kako zna razglabljati in modrovati o najbolj zapletenih življenjskih problemih, pa jih tudi dobro reševati. Tak človek se sigurno lahko ponaša z neko izobrazbo.

Življenje je polno nevšečnosti, ki se kažejo vsak dan na vsakem koraku, v družini, pri vzgoji otrok, pri odnosih med možem in ženo, v službi, skratka vsepovsod. Čim več boš znal, tem laže se boš v vsakem takem zamotanem položaju znašel. Marsikdaj potem ne boš ob kakšni življenjski ali poklicni nevšečnosti samo godrnjal in zabavljal čez druge, sejal sovraštvo, mržnjo in prepir med ljudmi, ampak boš stvar pametno rešil. Čutil se boš sproščenega brez vsakih predsodkov, gledal boš življenje takšno kot je, brez prevelikega optimizma ali pesimizma, počutil se boš srečnega.

Najboljše oblike splošnega izobraževanja ljudi so predavanja, razni tečaji, knjižnice in čitalnice.

Ljudska univerza v Velenju ima več ali manj redna predavanja vsake štirinajst dni. Na žalost pa vedno ugotavljamo, da je število poslušalcev zelo majhno, včasih celo tako, da ne veš ali bi se predavanje vršilo ali ne, predvsem, če pomisliš, da je predavatelj vendarle vložil precej truda pri sestavi svoje teme, nadalje, da so obiskovalci LU pretežno iz vrst izobražencev, tistih, katerim so pa predavanja v prvi vrsti namenjena, pa ni. Čestokrat rešujejo avditorij dijaki.

Od predavanj, ki smo jih imeli, bi omenil le dva. Prvo: »O vnetju možganske mrene!« Dr. Budna nam je lepo opisal vzroke in potek te bolezni in kakšna je obramba pred njo. Ker se loteva predvsem mlajših ljudi, ne vem, ali ne bi poznavanje te bolezni spadalo tudi k preventivnim meram splošne zdravstvene prosvete.

Drugo predavanje: »O vzgoji otrok!« Predavala je tov. prof. Metelkova iz Šoštanja, strokovnjak iz pedagoške znanosti. Vzgoja otrok je tolikokrat tako zapleten in delikaten problem, ki dela staršem često sive lase. Mislim, da je vsem staršem pač pri srcu, kaj bo z njihovim otrokom. Saj vemo, da imamo danes vse polno prestopkov, ki jih zagreši šoloobvezna mladina. Starši tarnajo, kaj bo s sinom ali hčerkico, prečestokrat mečejo vso krivdo na šolo, češ da je današnja šola takšna, da je vsemu temu kriva. To je pač linija najmanjšega odpora, metati krivdo na drugega! Morda še res ne da šola v vzgojnem pogledu vsega v največji meri, ali najvažnejši in najmočnejši vzgojni faktor je še vedno družina, starši. In ti starši bodo lažje vzgajali svoje otroke in s tem skrbeli za njihovo lepšo bodočnost, če bodo tudi oni seznanjeni z vzgojnimi metodami in sredstvi družine. O tem bi se lahko seznanili na vzgojnem predavanju, a le malo jih je bilo.

Tudi od vseh ostalih predavanj, ki smo jih imeli, bi lahko vsak odnesel marsikaj za življenje poučnega in koristnega.

Tudi naš ideološki tečaj ni imel uspeha. Da si človek ustvari pravilen svetovni nazor je nujno, da si je na jasnem o osnovnem učenju dialektike. Šele na podlagi tega bo lahko gradil vse ostalo. Ali ni dovolj žalostno dejstvo, če povem, da je na otvoritveno predavanje prišlo le 6 ljudi, drugič pa pet in še od teh so bili 4 učitelji. Ljudje se še premalo zavedajo, da je spoznavanje prirode, naravnih zakonov, pot, po kateri človek postaja aktiven v borbi z naravo in jo spreminja v korist sebi in družbi.

Razmislite o vsem tem, potem bo uspeh našega ideološkega tečaja, ki ga bomo pričeli v jeseni, sigurno boljši, obisk na naših predavanjih bolj razveseljiv, knjiga pa bo postala vsakemu zares priljubljen predmet.

O delu Ljudske univerze

Na neki zadnjih sej Svobode smo se ogreli za idejo, ki ni slaba... Nabavimo najsodobnejše in istočasno najbolj nazorno sredstvo — kinoprojektor na ozek trak.

Predlanskim je Velenje dobilo star kinoprojektor za 160.000 din. Njegove slike so slabe in so še tisto peščico ljudi, ki je slike (filme) gledalo, odvrnile. Poleg tega je pregorela še zvočnica, ki je KZ do danes še ni nabavila, ker jih pri nas ne izdelujejo. Tako ta aparat sedaj mirno in brez vsakega haska počiva... Tudi pravo lastništvo mu še ni določeno.

Jasno je, da s tako staro škatljo, če tudi jo bomo venomer popravljali in ji podarili zvok, ne bomo dolgo vabili...

Kdor je le enkrat videl slike, ki jih projicira na platno projektor iz Kranja, se je moral zanj navdušiti.

Cena je okoli 800.000 din. Prepričan sem, da bi tako vsoto lahko žrtvovali za izobraževanje delavcev in šolskih otrok v Velenju. Pa ne samo to! Z aparatom bi lahko potovali v oddaljene kraje v velenjski okolici. Ni namen, dvigati izobrazbo samo v večjih središčih, dvigati jo je treba tudi v vasi in tako postopno manjšati razlike med mestom in vasjo. Poučnih in zabavnih filmov na ozek trak je danes dovolj.

Predavanja so letos slabo obiskana. Povprečna udeležba pri sedmih predavanjih je šestdeset slušateljev. Zadnje predavanje, ki ga je pripravil doktor Budna, je pritegnilo le deset ljudi. Tema je bila: O pljučnih obolenjih. Pobudo za predavanje je dala organizacija RK v Velenju.

V načrtu imamo še predavnje direktorja Žganka: O bodočnosti Velenja, Kosovelov večer, ki ga pripravljajo dijaki 4. razreda gimnazije in bo hkrati uvod v proslavo 10. letnice osvoboditve, ter predavanje tov. Furlana, režiserja: Kaj veš o igri?

S tem bo delo Ljudske univerze v tej sezoni zaključeno.

Kako bomo privabili v jeseni še več slušateljev? Če bomo imeli dober projektor, ki bo ponazoril predavanje, sem prepričan, da bo čitalnica vedno polna!

V.

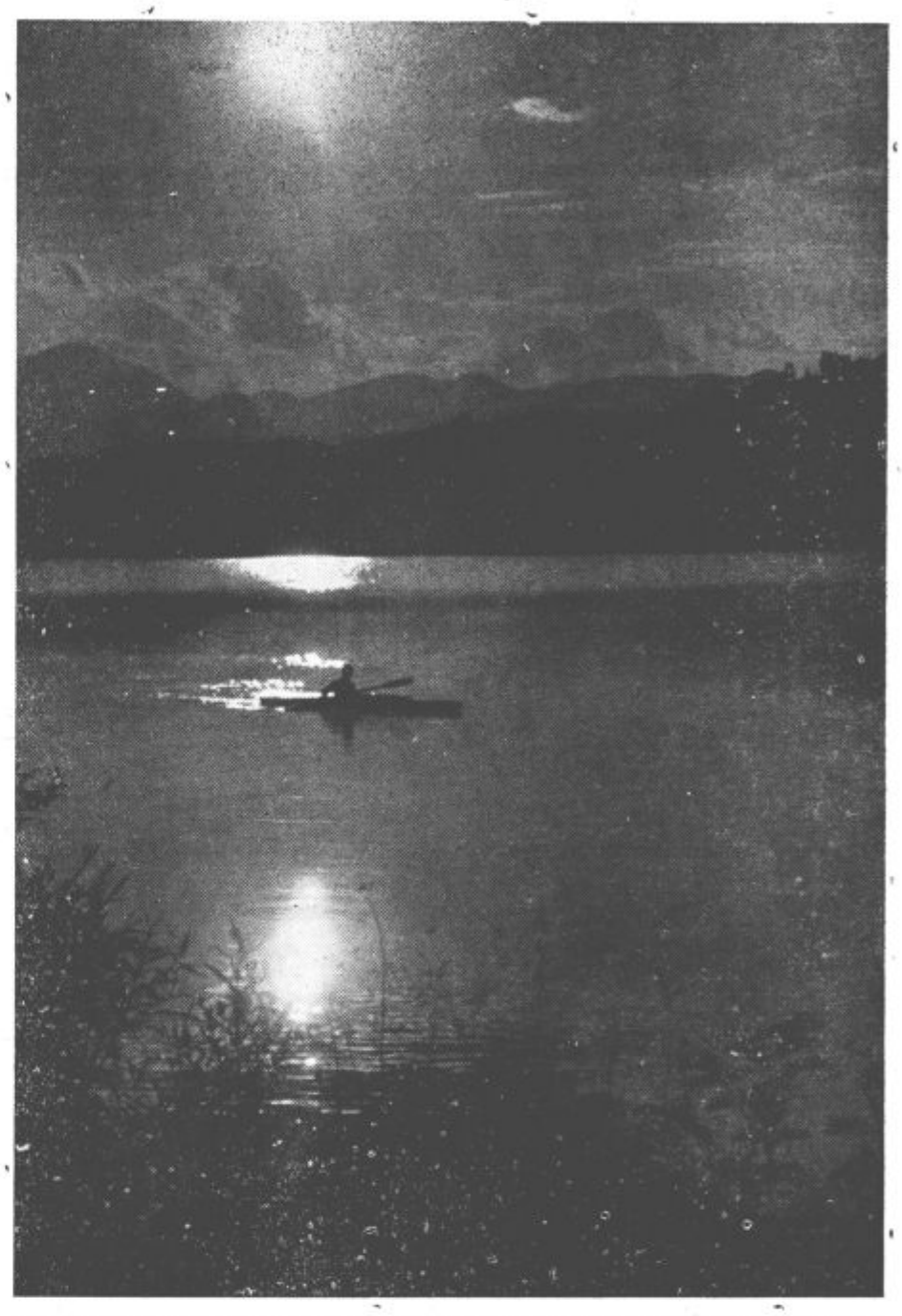

TOVARIŠI RUDARJI, SVOJ LETNI DOPUST PREŽIVITE NA VELENJSKEM JEZERU!

Lep primer, ki je vreden pohvale

Dne 29. 1. t. l. sem se pri delu v Rudniku lignita Velenje ponesrečil tako, da so mi morali odrezati nogo v celjski bolnici, kjer sem bil dolgo časa priklenjen na posteljo. Poleg telesnih bolečin sem močno trpel tudi duševno ob zavesti, da sem postal pohabljen. Vsak tovariš, ki je to že doživel, me bo prav lahko razumel.

Star pregovor, da resničnega prijatelja spoznamo šele v stiski, še vedno drži.

Ko človek leži v bolnici se zelo razveseli, če ga obišče kdo od prijateljev in znancev. Srce se mu vzradosti, ko zagleda kakega znanca, ki se je potrudil, da ga je prišel obiskat. Tedaj šele vidi, da mu je ta res iskren in dober prijatelj.

Tudi jaz sem se razveselil vsakega obiska v času, ko sem ležal v bolnici. Posebno pa sem se razveselil, ko me je obiskala delegacija sindikalne podružnice Rudnika lignita Velenje. Upravni odbor podružnice je na svoji seji določil tovariše, ki naj me v bolnici obiščejo in predajo denarno pomoč, ki mi jo je poklonil naš rudniški sindikat.

V mojem primeru se je upravni odbor sindikalne podružnice izkazal kot zelo iskren in dober tovariš, ki je pripravljen pomagati svojim članom v moralnem in materialnem pogledu, če jih prizadene nesreča.

V takem primeru človek občuti, kaj je vredna sindikalna organizacija, kako potrebno je, da se vanjo vključi sleherni član delovnega kolektiva. Zavedati se moramo, da je v slogi moč, če pa smo močni in složni, bomo lahko premagali vse težave in nesreče, ki nas spremljajo v življenju.

Čutim dolžnost, da se za vso skrb in pomoč iskreno zahvalim celotnemu kolektivu in sindikalni podružnici, ki mi je v težkih dneh stala ob strani in mi dajala vso možno moralno in materialno oporo.

Ta primer naj služi za vzgled, kakšen odnos mora imeti sindikalna podružnica do svojega člana.

Bregar Jože, rudar
Novo Velenje

Predsednik sindikalne podružnice našega rudnika, tov. Močilnik Tone

ZAHVALA

Najiskreneje se zahvaljujem sindikalni podružnici Rudnika lignita Velenje za denarno pomoč, ki mi jo je nudila v času zdravljenja v Topolšici.

Koren Jože,
rudar — Pesje

NA OBOJE SE SPOMNIMO

Letos, ko obhajamo deseto obletnico osvoboditve naše domovine z vsemi njenimi naravnimi lepotami, lepimi gozdovi po nizkem gričevju okrog dolinic, kjer kot gobe rastejo hišice poleg mogočnih industrijskih objektov in delavskih naselij, se moramo spomniti tudi na one, ki so padali po teh lepih krajih za svobodo, za vse to, kar danes ustvarjamo, pa naj so bili domačini ali tujci — neznanci. Domovina je bila ena, za vse, ki so ljubili svobodo. Naši gozdovi in planine so bili njihovi najboljši zavezniki.

Kaj pa prebivalci teh hribovitih predelov? Mar oni niso bili dobri zavezniki borcev za svobodo? Da, ogromna večina je bila dobra in poštena, toda žal ne vsi. Povsod so izjeme. Tudi med našimi gorjani so bili izdajalci. Komur so po njihovih zaslugah žvižgale okupatorjeve krogle okrog glave, njihovih zločinov ne more pozabiti. Tako terenski aktivisti ne bodo pozabili, da so nekateri prebivalci Plešivca, ki so bili ves čas okupacije v službi okupatorja kot »Werkschutzi«, vodili po skrivnih poteh švabske kolone v akcijo proti partizanom. Konkretno Mežnar iz Plešivca. Aktivisti se vprašujejo zakaj Mežnarica ni povedala svojemu sinu Zdravku, kaj je počenjal njegov oče, ki je bil opozarjan, da hodi po poti izdajstva in da je skrajni čas, da prenehа, ker bo sicer svoje ogabno početje plačal z glavo. V odgovor na partizanska opozorila, pa je pripeljal skupino Nemcev po Sopoti do Sp. Zaluberška, kjer je bilo nastanjenih nekaj terenskih aktivistov. Mnogo gorja je povzročil plešivski izdajalec Mežnar in prav bi bilo, da si nekoliko prikličemo v spomin njegove zločine, ki jih danes hočejo nekateri izbrisati in Mežnarja prikazati kot mučenca. Predvsem njegova vdova, ki z napačnim prikazovanjem resničnih dogodkov zavaja in vzbuja mržnjo tudi pri svojem sinu Zdravku, ki je bil takrat star 9 let in očetovega početja seveda ni mogel razumeti. Mežnaričino laganje nas ne preseneča. Čudi nas pa, da mu nasedajo tudi zavedni Plešivčani, ki so storili vse za zmagoviti zaključek narodnoosvobodilne borbe.

Saj ni hiše, kjer se ne bi ustavljali bodisi terenci ali brigade in njihovi obveščevalci. So pa tudi hiše, ki so dale že v prvem in drugem letu svoje žrtve za svobodo v partizanskih enotah in v internaciji, kjer so darovali svoja življenja in zdravje. Le redki so se vrnili v osvobojeno domovino.

V letošnjem letu si je zadala Krajevna organizacija Zveze borcev Pesje nalogo, da postavi spominsko ploščo žrtvam fašističnega terorja v Plešivcu, da se pogovori o prostoru, kjer naj bi plošča stala. Krajevni odbor Zveze borcev pa naj zbere imena žrtev ter letnice rojstva in smrti.

S tem se bi ob priliki desete obletnice osvoboditve vsaj malo oddolžili tistim, ki so se borili za pravice delovnega ljudstva že v bivši Jugoslaviji in so v oboroženi borbi darovali svoja življenja kot na primer Marottu, Ježovniku, Arličem in pozneje padlim in v taboriščih umrlim borcem.

S postavitvijo spominske plošče pa bi dali priznanje vsemu prebivalstvu Plešivca za njegovo sodelovanje pri izgonu okupatorja iz zasužnjene domovine.

Juh

VPRAŠAJTE

odgovorili vam bomo!

V današnji številki »Velenjskega rudarja« bomo odprli novo stalno rubriko »Vprašajte, odgovorili Vam bomo« z namenom, da bi našemu delovnemu človeku svetovali pri reševanju njegovih osebnih problemov s področja zdravstva, socialnega zavarovanja, prava itd. Vprašanja je pismeno s polnim naslovom dostaviti uredništvu »Velenjskega rudarja«. Odgovore bomo objavljali brez naslova vprašalca.

Danes objavljamo prvi odgovor na vprašanje s področja socialnega zavarovanja.

Vprašanje: V kratkem bom zaprosil za priznanje pokojnine. Ali bom moral delovno dobo dokazovati z novo delovno knjižico, za katero nisem zaprosil, ali pa bom lahko dokazoval zaposlitev s staro delovno knjižico in delno tudi z zapisnikom o zaslišanju prič.

Odgovor: S pozitivnimi predpisi o delovnih knjižicah je določeno, da **morajo** vse osebe v delovnem razmerju do določenega roka zamenjati stare delovne knjižice za nove. S temi predpisi je prepuščeno pristojnim okrajnim ljudskim odborom, da s svojimi predpisi določajo rok, dokler se vlagajo zahtevki za zamenjavo delovnih knjižic. Okrajni ljudski odbor v Šoštanju je z Odredbo o določitvi rokov za vlaganje prijav za izdajo delovnih knjižic za predložitev prijav pristojnim komisijam za priznanje delovne dobe in izdajanje odločb o priznanju delovne dobe in izdajanje odločb o priznanju delovne dobe (štev. 6761/1-54 z dne 24. 1. 1955) določil, da je treba vložiti prijave za izdajo oz. zamenjavo delovnih knjižic do 20. februarja 1955, pristojna komisija pa izda odločbe o priznanju delovne dobe do 20. marca 1955. Pristojna komisija je to delo do roka izvršila.

Uveljavljanje posameznih pravic iz socialnega zavarovanja tako tudi pokojnine po tem roku (20. 3. 1955) je po 1. členu Uredbe o delovnih knjižicah (Ur. l. FLR) štev. 7/52) določeno v tem smislu, da je delovna knjižica tudi dokaz o posameznih pravicah iz socialnega zavarovanja, posebno še o pravicah do pokojnine in invalidnine. Po istih predpisih pa gospodarska organizacija ne more zaposlovati delavcev in uslužbencev, ki po tem roku nimajo delovnih knjižic.

Iz vseh teh predpisov izhaja, da boste ob uveljavljanju pravic do pokojnine morali delovno dobo dokazovati z novo delovno knjižico. V kolikor še te nimate Vam priporočamo, da zanjo takoj zaprosite pri pristojni Posredovalnici za delo.

Utrinek z zdravstvenega predavanja

Ura je pol sedmih. Blagajničarka Resnikova že čaka pred čitalnico. »Dober večer!« Žalostno se nasmehne in doda: »Nocoj bomo slabo sprejemali!« Da, slabo. Predavanje O pljučnih obolenjih je bilo napovedano vendar ob pol sedmih!

Že prihaja dr. Budna, ki ga zvesto spremlja žena. Kar nerodno mi je! Stopicam iz noge na nogo — najraje bi se udrl.

Že je sedem! Pred čitalnico čakajo štirje dijaki in pet starejših ljudi.

Med nami tremi se le težko in prisiljeno nadaljuje pogovor. Vsi smo potrti.

Ljudje vendar vedo! Od četrtka do ponedeljka je razglašal mikrofon tisoč obiskovalcem kina, da bo v torek predavanje. Lepaki so zastonj vabili. Skoraj tisoč otrok je zastonj kazalo vabila v zvezkih in pripovedovalo, da bo zdravstveno predavanje!

Toda le deset ljudi je od tisoč tu. Ali nam zdravstvena prosveta res ni potrebna? Ali je slabemu obisku kriva le malomarnost nekaterih ljudi?

To so bile misli, ki so se rodile v glavah vseh treh.

Zdravnik je skoraj molčal... Pozabljeni čas za pripravo, mnogo odklonjenih strank...

V zadnjem hipu je prišel tovariš Zorn s ključem. Toda vrata so ostala zaprta.

»Oprostite!« sem iz vljudnosti izdavil, saj mi je bilo enako težko kot zdravniku. V poltemi smo se nevoljni razšli...

Ali niso prav predavanja najbolj živi posredovalec znanja? Zakaj ni zanimanja za zdravstveno predavanje? Kaj sicer še žele Velenjčani? Mogoče bo kdo odgovoril...